

NOVA AKROPOLA

Z A B O L J E G Č O V J E K A I B O L J I S V I J E T

O DOSTOJANSTVU

RAFAELOVI
CRTEŽI

Khalil Gibran
PROROK

Nikolaj Berdjajev
O FILOZOFIJI I
FILOZOFIMA

ZAPIS IZ
OINOANDE

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

11 | 2018. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

6

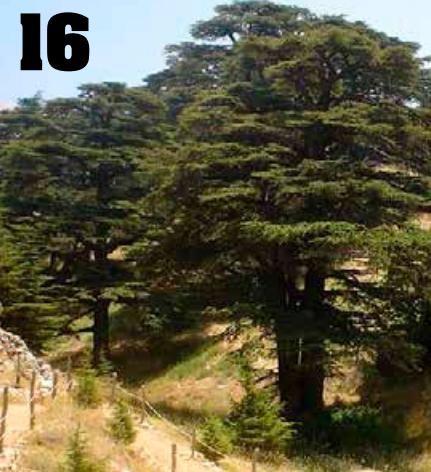
8

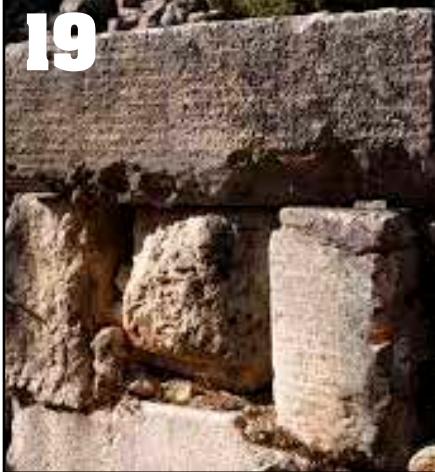
12

16

19

4 PRIHVАЋАНЈЕ НАШИХ РАЗЛИКА И СЕБЕ САМИХ

Gilad Sommer

6 Nikolaj Berdjajev – О FILOZOFIJI I FILOZOFIMA

Ana Handal

8 TEOREM DOSTOJANSTVA

Fernand Schwarz

12 RAFAELOVI CRTEŽI

Stela Zorić

16 Khalil Gibran – PROROK

Lovorka Cvitić

19 ZAPIS ИZ OINOАНDE

Marica Borović

Impresum:

Главни уредник: Andrija Jončić

Извршна уредница: Nataša Žaja

Уредници рубрика: Luka Marić, Dijana Kotarac,
Sofija Stepanovska, Anastazija Pulja, Marta Mihičić

Лектура: Ana Handal, Vesna Bosnar

Техничко уредништво:

Svetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Ove se godine navršava 70 godina od UN-ove Opće deklaracije o ljudskim pravima usvojene u Parizu 10. prosinca 1948. godine. U njezinom 1. članku svečano se proglašava: *Sva ljudska bića radaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i savješću, pa jedna prema drugima trebaju postupati u duhu bratstva.*

Koliko je dostojanstvo potrebno biću obdarenom razumom i savješću, svjedočimo svakodnevno u današnjem svijetu u kojem unatoč tolikoj informativnoj povezanosti vlada veliko otuđenje. Živimo u nesigurnom svijetu opterećenom sukobima među različitim skupinama ljudi, opterećenom mržnjom, nasiljem i izopačenošću. U njemu je gotovo sve podređeno novcu koji je većini ljudi sve teže dostupan i to za osnovne egzistencijalne potrebe.

Ali, to je naš svijet i trebamo živjeti u njemu jer nemamo drugoga. Na koji ćemo način živjeti u mnogočemu ovisi o nama samima. Izvanske okolnosti ne možemo birati, ali naše djelovanje u tim okvirima stvar je našeg izbora. Dok su nam ljudska prava određena uvjetima društva i svijeta u kojem živimo, mi smo slobodni u izražavanju dostojanstva bez obzira na okolnosti u kojima se nalazimo.

Dostojanstvo je prije svega posljedica onih namjera i djelovanja koje smo uspjeli pročistiti od negativnih osjećaja i misli, gorčine, lažnog ponosa, oholosti te onih oblika ponašanja koji na prvi pogled izgledaju nalik dostojanstvu, a zapravo nemaju nikakve veze s njime.

Pedagoški gledano, jedan od najvećih uzroka nedostatka dostojanstva danas je nedostatak dobrih primjera. S druge strane, komunikacijski mediji zasipaju nas banalnostima i plaše bezbrojnim negativnim vijestima i lošim primjerima. Iz toga se može steći dojam da se ne isplati zalagati za vlastito dostojanstvo, niti ga očekivati od drugih ljudi. Osim toga, u današnjem obrazovnom sustavu ne uči se kako dostojanstveno živjeti, nego kako zaraditi – kako imati, a ne kako biti čovjek.

Kao što je to uvijek bilo, ljudsko dostojanstvo ne ovisi o prestižu, imovinskom stanju, stečenom zvanju ili socijalnom statusu, nego o časti, poštenju, čistoći misli i namjera. Stoga, dostojanstvo može proizaći samo iz nas samih, iz onoga za što smo se izborili unutar sebe, odnosno iz temeljnih ljudskih vrijednosti na kojima gradimo svoj život. ☰

PRIHVAĆANJE NAŠIH RAZLIKA I SEBE SAMIH

Gilad Sommer

Svi smo različiti.

Ta se tvrdnja čini sasvim očiglednom, ali često upravo očigledne tvrdnje treba najviše provjeravati i istraživati, baš zbog toga što njih najmanje propitujemo.

Iako nam je svima zajedničko suštinsko iskustvo ljudskog bića, svatko od nas filtrira to iskustvo kroz vlastite karakteristike i prethodno znanje i iskustvo te iznad svega kroz vlastitu svijest, tajanstveni element koji nam daje osjećaj individualnosti i čini nas jedinstvenima i različitim u odnosu na sve ostale ljude na svijetu. Svatko od nas tako živi djelić ljudskog iskustva.

Stvarnost jednog predsjednika bit će različita od stvarnosti jednog rudara ili novinara; iskustva jedne žene bit će različita od iskustva jednog muškarca;

siromašne osobe od imućne...

Ali tko god bili, nitko od nas ne može iskusiti puni spektar ljudske stvarnosti. Slijedom toga, kakav god svjetonazor imali, on je nepotpun. Dijelom se temelji na istini, a dijelom na neznanju.

Ako skromno prihvativimo da je naš vlastiti svjetonazor ograničen, ako uvažavamo drugačije svjetonazole i poštujemo drugačije načine života, možemo zapravo proširiti naše razumijevanje i izgraditi širu sliku stvarnosti.

Međutim, čini se da nismo u stanju to učiniti, jer naše razlike nastavljaju biti izvor sukoba te rezonirati s općim nedostatkom tolerancije, što se izražava osudom i omalovažavanjem svih koji razmišljaju drugačije od nas, da ne spominjemo ekstremne primjere – koji nažlost postaju sve manje ekstremni, a sve više uobičajeni – nasilja spram onih koji imaju drugačiji svjetonazor.

Zašto se ne prestajemo sukobljavati oko različitih načina na koje želimo živjeti naše živote?

U doba društvenih medija, na raspolaganju nam je svjetski forum za uspostavu dijaloga i komunikacije, a ipak, iako postoji mnogo govornika, čini se da imamo sve manje dijaloga, a više dvostranih monologa, pri čemu nitko ne sluša druge ili uči od njih, nego samo glasnije izražava vlastito mišljenje.

Možda nije dovoljno imati samo mjesto gdje ćemo komunicirati, nego moramo naučiti i komunicirati.

Svi dijelimo iskustvo ljudskog bića, tako da svi imamo nešto zajedničko. Ako stavimo to zajedničko iskustvo na prvo mjesto, možemo shvatiti da naše različite nijanse stvarnosti nisu problem, nego rješenje. One nam omogućuju da nadopunjujemo jedni druge i gradimo sklad u našem društvu.

Temeljno etičko načelo skladnog suživota jest živjeti i pustiti druge da žive. Ne u smislu međusobnog ignoriranja, nego u smislu nenametanja našeg mišljenja drugima, istovremeno ne bojeći se izraziti ga ili saslušati druge.

Radi se o ulaganju truda u razumijevanje drugih, a da pritom ne mislimo da samo zato što se ne slažemo s njima, da su njihove ideje nužno neetične.

Trebamo imati na umu da naš svjetonazor može biti isto tako čudan drugima kao što je njihov nama.

Naš svijet suočava se s mnogim problemima. Ako ne budemo u stanju saslušati druge i uskladiti različite pristupe koje imamo, nećemo biti u stanju pronaći kreativna rješenja nužna za suočavanje s tim stvarnim i neposrednim izazovima. Postoji stvarna potreba za dijalogom nastalim iz otvorenosti uma.

U tom kontekstu nameću se neka pitanja:

Jesmo li skloni brzoj osudi?

Prihvaćamo li pravo drugih na različit svjetonazor?

Razumijemo li zaista svjetonazor druge osobe ili o njemu imamo samo iskrivljenu sliku u našem umu?

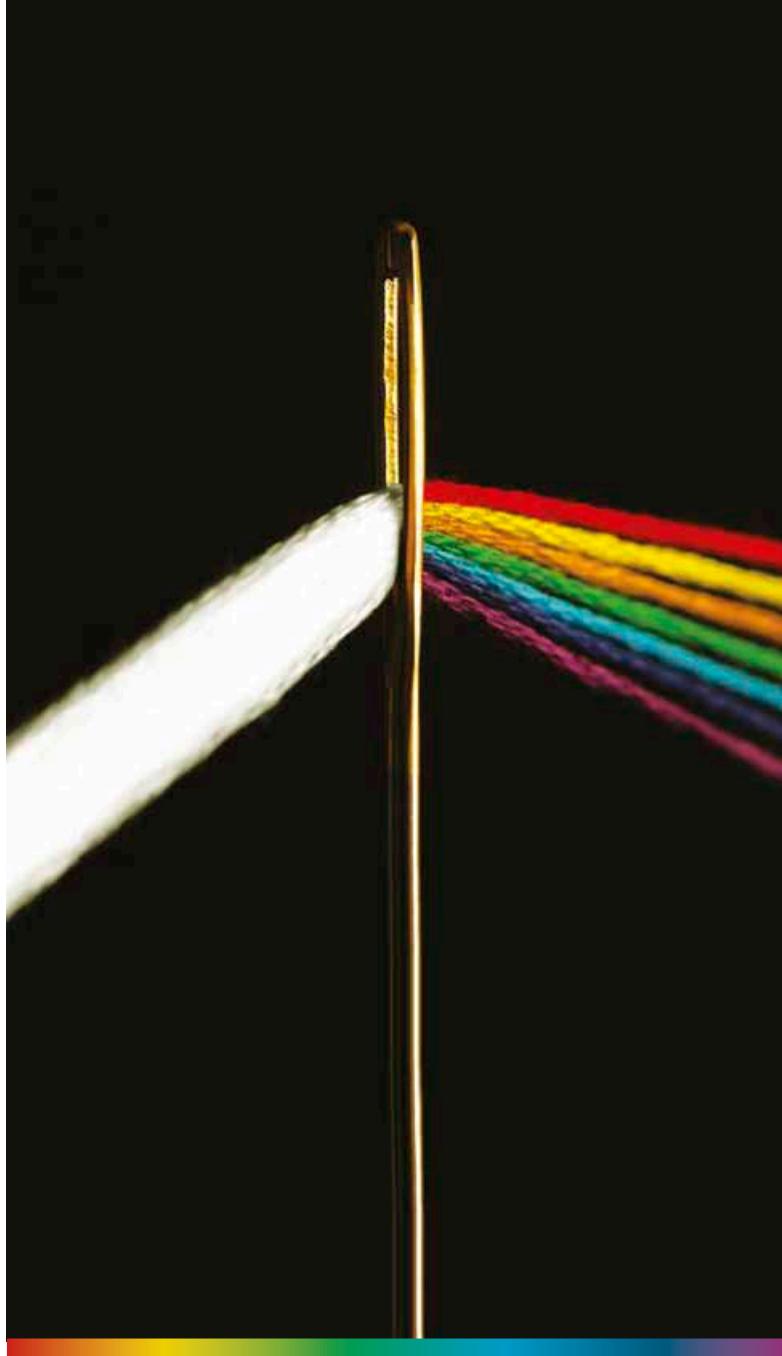
Koliko mediji i drugi utjecajni čimbenici utječu na naše predrasude?

Prihvaćanje naših razlika također naglašava važnost naše autentičnosti.

Ne možemo prihvati druge ako ne prihvaćamo sami sebe.

Ponekad se bojimo biti vjerni sebi jer nas obuzima strah da nećemo biti prihvaćeni.

Ali ako nastojimo biti netko drugi, ako nastojimo biti ono što mislimo da se očekuje od nas, ne možemo pridonijeti našim djelićem slagalice.

Biti autentičan ne znači nužno biti originalan, ekstravagantan ili buntovan.

To jednostavno znači biti vjeran sebi i ne postoji ništa originalnije od toga.

Ali kako bismo bili vjerni sebi, moramo učiniti prvi korak svakog filozofskog putovanja: *upoznati sebe*.

Tko sam i što sam ja zapravo? I, između ostalog, koji se dijelovi mene temelje na društvenim konvencijama, strahovima i navikama?

Sklad, koji je toliko potreban našem društvu, izvire iz našeg prihvaćanja sebe samih i drugih.

Taj zadatak nije jednostavan, ali je vrijedan truda. ☺

Sengleskog preveo: Robert Čokor

Nikolaj Berdjajev O FILOZOFIJI I FILOZOFIMA

Neutaživa potreba modernog čovjeka za klasifikacijom nastojala je ruskog intelektualca Nikolaja Aleksandroviča Berdjajeva smjestiti u neku od jasno definiranih socioloških kategorija, pa su ga tako najčešće stavljali u ladicu kršćanstva ili marksizma, iako je on sam u autobiografiji jasno tvrdio da se smatra "nesposobnim biti dijelom bilo koje organizacije" te da je iznevjerio očekivanja sviju jer se uvijek vraćao samome sebi. Berdjajev je za sebe tvrdio da je filozof, ali ne kao sljedbenik neke od struja misli ili u akademskom smislu, nego filozof u smislu duboko intimnog poziva da preispita sebe kao ljudsko biće:

"Još kao dječak osjećao sam se pozvan k filozofiji. Pod filozofskim pozivom ni u kojem slučaju nisam poimao

da se specijaliziram u nekoj od znanstvenih disciplina, napišem disertaciju, postanem profesorom... Kada sam si osvijestio poziv da postanem filozofom, postao sam, istom, svjestan sebe kao čovjeka kojem predstoji posvetiti se iskanju istine i otkrivanju smisla života... Moje 'ja' samo sebe doživljava kao presjek dvaju svjetova. Pritom se 'ovaj svijet' ne doživljava niti kao izvoran, niti kao pravilan, a niti kao ono posljednje. Postoji 'drugi svijet', realniji i izvoran. I dubina 'ja' pripada njemu."

Cijeli njegov opstanak, kako je tvrdio, stajao je pod znakom čežnje za tim "drugim", izvornijim, stvarnijim, transcendentnim svijetom:

"Čudno je kako mi se ovaj svijet nije činio beskrajnim, beskonačnim, već naprotiv, činio mi se ograniče-

nim u usporedbi s beskrajnošću i beskonačnošću koja se otvarala u meni... Filozofija je za mene bila borba s konačnošću u ime beskonačnosti."

U nastavku izdvajamo ulomke iz djela *Ja i svijet objekata* u kojima Berdjajev propituje položaj i ulogu filozofije i filozofa.

Kroz cijelu povijest kulture očitovano je neprijateljstvo prema filozofiji, a pritom s najraznolikijih strana. Filozofija je najnezaštićenija strana kulture. Postojano je podvrgнутa sumnji sama mogućnost filozofije, pa je svaki filozof prinuđen da svoj posao počne obranom filozofije, opravdanjem njezine mogućnosti i plodotvornosti...

intelektu, nego u cjelovitom duhu. Srce i savjest ostaju vrhovni organi za ocjenu i za spoznaju smisla stvari.

A to pretpostavlja da sam spoznavalac, filozof, nosi u sebi iskustvo o proturječnostima čovječjeg postojanja, i da je sama filozofova tragedija put spoznaje. Filozof koji ne poznaje tu tragediju, osiromašen je i okrnjen u svojoj spoznaji.

Filozofska spoznaja ovisi o obimu proživljenog iskustva, iskustva svih proturječja čovječjeg postojanja, iskustva tragičnog.

Nema čovjeka koji bi bio potpuno slobodan od filozofije, makar primitivne, djetinje, naivne, nesvjesne. Jer svatko misli, govori, rabi pojmove, kategorije ili

Pravi pozvani filozof ne želi samo spoznati svijet nego i izmjenu, poboljšanje, preporod svijeta. Drukčije ne može ni biti ako je filozofija prije svega učenje o smislu čovječjeg postojanja, o čovječjoj sudbini. Filozofija je uvijek težila da ne bude samo ljubav prema mudrosti, nego i mudrost. A odricanje od mudrosti odricanje je od filozofije, njezina zamjena znanošću.¹

Filozof je prije svega spoznavalac, ali njegova je spoznaja totalitarna, ona obuhvaća sve strane čovječjeg bića i čovječjeg postojanja, ona neminovno uči o putevima ostvarenja Smisla. Filozofi su se ponekad spuštali do grubog boga empirizma i materijalizma, no pravom je filozofu svojstven ukus za onostrano, za transcendiranje granica svijeta, on se ne zadovoljava ovostranim. Filozofija je svagda bila prodor iz besmislenog, empirijskog, prividnog i za nas sa svih strana nasilnog svijeta u onostrani svijet.

Filozofija nije znanost, nije čak ni nauka o biti, nego je stvaralačko spoznavanje duhom smisla čovječjeg postojanja... jer kriterij istine nije u razumu, nije u

simbole, mitove, ocjenjuje.

Filozofija je tuda većem dijelu ljudi, a zapravo je svaki čovjek, a da toga ni svjestan nije, u nekom smislu filozof. Sav tehnički aparat filozofije tudi je većem dijelu ljudi. Veći dio ljudi pripravan je da rabi riječ "filozof" u podrugljivom i prijekornom smislu. Riječ "metafizika" u svakidašnjem je životu gotova sprudnja. Iz "metafizike" napraviše smiješnu figuru i ona je stvarno smiješna. No svaki čovjek, premda on to i ne spoznaje, rješava pitanja "metafizičkog" poretku. Pitanja matematike ili prirodnih nauka kudikamo su dalja velikoj masi ljudi, nego filozofska pitanja koja u stvari nisu ni jednom čovjeku tuda... ☺

Priredila: Ana Handal

Preuzeto iz knjige:

Nikolaj Berdjajev: *Ja i svijet objekata*. Kršćanska sadašnjost. Zagreb. 1981.

Nikolaj Berdjajev: *Samospoznaja, Filozofska autobiografija*. Demetra. Zagreb. 2005.

1 Vidi: Husserl, *Philosophie als strenge Wissenschaft*

TEOREM DOSTOJANSTVA

Fernand Schwarz

*Ljudska bića mogu pristati na gubitak mnogih stvari,
osim jedne: vlastitog dostojanstva.*

ŠTO JE U STVARI DOSTOJANSTVO?

Današnji svijet ne nudi ni jednu opciju koja bi od čovjeka zahtijevala unutarnju disciplinu pomoću koje bi kao ljudsko biće mogao razluci ispraznosti i iluzije koje mu nudi potrošačko društvo, od onoga što je zaista bitno i obnavljajuće.

Postoji ipak nešto u našoj nutritini što nas tjera da se konstantno suočavamo sa samim sobom, sa svojim ovisnostima i automatizmima koje najčešće usvajamo zbog udobnosti i podložnosti ili zbog kukavičluka i neznanja. Ako želimo biti ono što istinski jesmo, dnevno prakticiranje filozofije – kao potrage za istinom i ljubavi prema mudrosti – omogućuje nam da uvidimo da su upravo ovisnosti i automatizmi najčešće prepreke našem svakodnevnom razvoju.

Jedan od ključeva za dolazak do nutritine vlastitog bića, do razumijevanja vlastitog identiteta i usavršavanja svog života s punom svješću, sastoji se u prakticanju dostojanstva. Nije riječ o težnji za priznavanjem naših zasluga, već o vlastitom poštovanju svoje biti i opredijeljenosti da prema njoj djelujemo u životu.

Riječ dostojanstvo dolazi od latinske riječi *dignitas*. Povezuje se s osobnom vrijednošću, zaslugom, vrlinom, spremnošću, položajem i čašću. Također je povezana s idejom veličanstvene ljepote i s uzvišenošću.

LAŽNO DOSTOJANSTVO

Kada se govori o osobama koje zauzimaju visoke položaje u političkom sustavu vlasti, često se govori o "dostojanstvenicima", stoga se dostojanstvo shvaća kao status u društvenoj hijerarhiji koji svatko prepoznaće. Ideja dostojanstva miješa se s potrebotom da budemo netko i nešto pred drugima, a time i pred samim sobom. Svako ljudsko biće ima vlastitu taštinu i želju za priznanjem, potrebu da si kaže da je *netko*, a ne *ništa*.

Već u rimsko doba, a i poslije, težnja da se postigne *dignitas* ili dostojanstvo, sastojala se više u stjecanju onoga što smatramo da zaslužujemo kao osoba, u smislu društvenog položaja, a manje u pronalaženju tog dostojanstva unutar sebe. Platon nas upozorava da ovakvo ponašanje može dovesti do iskrivljenog oblika vlasti, kao što je timokracija ili težnja za počastima. Takav način shvaćanja dostojanstva čini dostojanstvo pretjerano ovisnim o društvenom priznanju i okolnostima, a ne uzima u obzir nutritinu pojedinca. Upravo su tako, u ime "svetog dostojanstva" ovih ili onih, počinjeni najgori zločini – zbog ranjenog ponosa, ljubomore, sebičnosti i pohlepe.

Težnja za stjecanjem društvenog dostojanstva kroz priznanja i obnašanje moći općenito vodi utrci za počastima, raskoši i za onim izvanjskim. To je prividno dostojanstvo u kojem pomodno i pristrano mišljenje

diktira ono što je "prikladno i dostoјno".

Očigledno je da je današnji svijet postao društvo spektakla, svijet u kojem forma dominira nad sadržajem. Više nije važno ono što netko govori ili misli, već način na koji to kaže i zato nestaju autentične vrijednosti. Ali u stvarnosti otišli smo i dalje jer smo – zahvaljujući virtualnom svijetu – ušli u eru simulacije. *Realnost je gotovo nevažna, važno je sve ostalo, sve ono što se tiče života koji bismo mogli živjeti kada ne bismo živjeli ovaj – koji je banalan i predvidljiv.*¹ Nevjerojatan je broj virtualnih rajeva kojima obiluje internet, s njihovim besprijeckornim vilama i savršenim ljubavima, gdje možete učiniti sve što sanjate, gdje možete učiniti sve bez stvarnog življenja i bez napora. Stvaran život više ne postoji, a kao posljedica, ne postoje ni odgovornost ni predanost. Svatko gradi svoj virtualni identitet i svoje lažno dostojanstvo.

Zanimljivo je da je civilizacija koja se desetljećima borila za dostojanstvo čovjeka, za poštovanje kultura i odgovornost prema prirodi, u konačnici izgubila vlastito dostojanstvo i nesposobna je za provođenje individualnih i kolektivnih reformi.

cjenjivu vrijednost i omogućava obnovu filozofskog osjećaja dostojanstva. Koncept dostojanstva i njegova prakticiranja izvrstan je pokretač za reformiranje čovjekove vizije života, koncept koji je nadahnut mudrošću i humanističkim filozofijama. A humanizam naglašava da čovjek koji ne misli da je slobodan, nikada to neće niti biti.

S filozofskog gledišta, ljudsko se dostojanstvo shvaća upravo prema tim načelima. Filozof Bertrand Vergely podsjeća nas da *postoji nešto u ljudskom biću što je neprocjenjivo jer se nalazi iznad svakog vrednovanja, no istodobno svemu daje pravu vrijednost*. To nešto evocira samo na ravan duha. Duh nije dragocjen samo zato što nam dopušta razumijevanje stvarnosti i oslobođanje od iste, već i zato što gledanje duhovnim očima oplemenjuje stvari, uzdiže ih umjesto da ih reducira, utvrđujući ih u dostojanstvu i izvrsnosti. Smisao je moralnog života, kao prakticiranja filozofije u svakodnevici, življenje ove istine.

DOSTOJANSTVO ČOVJEKA

U XV. stoljeću, nadahnutom klasičnim autorima, ali i

POTRAGA ZA DOSTOJANSTVOM

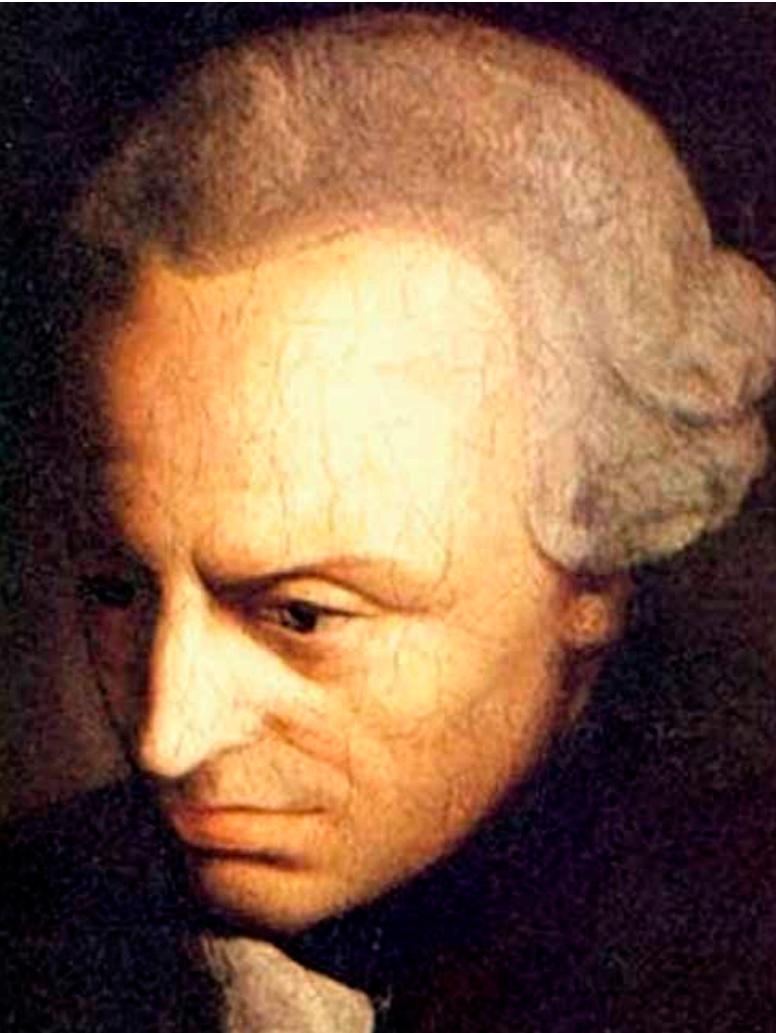
Unatoč svemu, potreba da se ponovno stekne ljudsko dostojanstvo neumoljiva je u ljudskom biću, a od početka XXI. stoljeća pojavljuju se nova strujanja u toj potrazi koja odbacuju zablude proteklog stoljeća. Preko socijalnog, humanitarnog i kulturnog volonterskog, tisuće mladih započelo je prakticirati i razvijati vlastito dostojanstvo, samim time omogućujući novo dostojanstvo i ljudima kojima pomažu.

Takva odgovornost za stvarnost ima istinski nepro-

Kabalom, Biblijom i hermetizmom, talijanski filozof Pico della Mirandola piše svoj slavni govor *O dostojanstvu čovjekovu* ili *De hominis dignitate*. Podsjeća nas da, ljudsko biće, za razliku od ostalih zemaljskih stvorenja, mora znati odabrati između životinje i andela da bi ostvarilo svoje prirodno stanje. Upravo vježbanje nutarnje slobode čovjeku jamči dostojanstvo. Budući da u sebi nosi i sve ostale prirode, ljudska priroda obvezuje svijest na izbor koji nikakve okolnosti ni naslijede ne mogu unaprijed odrediti.

Ako vidite da čovjek puži potrbuške po tlu, nije čovjek ono što vidite, nego truplo. Ako vidite čovjeka

¹ Frederic Beigbeder, *Au secours, pardon*, ED. Grasset, 2007.

čiji je pogled zamagljen varljivim fantomima njegove fantazije (...), roba svojih čula, to što vidite je životinja, a ne čovjek. Ako vidite filozofa koji razlučuje sve stvari po pravom razlogu, poštujte ga: on je nebesko, a ne zemaljsko biće; ako vidite da se povlači u kontemplaciju, nezaokupljen svojom tjelesnošću, u svetište svoga duha, nije ni zemaljsko ni nebesko biće, već božanstvo umotano u ljudsko tijelo. (...) Ali čemu sve to vodi? Da shvatimo što nam dolikuje, jer nam naše prirodno stanje omogućuje da budemo ono što želimo te da nas ne optuže da smo usred počasti visokog položaja zanemarivali svoju visoku odgovornost, pretvorivši se u tegleću životinju ili čovjeka lišena razuma. (...) Neka sveta ambicija ovlada našim duhom i učini nas nezadovoljnima prosječnošću. Mi težimo vrhuncima, radimo svim svojim snagama da ih dosegnemo.²

Kant vrlo precizno govori o načelu ljudskog dostojanstva: *Postupaj tako da čovječnost, kako u sebi tako i u drugima, uvijek uzimaš kao svrhu, a nikada samo kao sredstvo.³*

2 Pico della Mirandola, *Govor o dostojanstvu čovjeka*

3 Vidi: Nicola Abbagnano, *Diccionario de filosofía*, Ed. Fondo de Cultura Económica. Mexico. 1963.

4 Immanuel Kant, *Osnivanje metafizike čudoređa*

Ova postavka drugog kategoričkog imperativa zapravo potvrđuje da svako ljudsko biće (ili kako kaže Kant, *svako racionalno biće*), kao svrhu samu po sebi, posjeduje određenu vrijednost koja nije relativna, već nutarnja, esencijalna. Ta vrijednost, koja se ne može mjeriti, jest dostojanstvo.

Ono što je vezano za ljudske potrebe, ima tržišnu vrijednost; ono što pruža zadovoljstvo pokrećući naša čula, ima emotivnu vrijednost, a ono što može učiniti da nešto zadobije smisao samo po sebi, uz pomoć nutarnje vrijednosti, jednostavno nema cijenu već dostojanstvo.⁴ Ljudsko biće nema cijenu niti je ekvivalentno bilo kojem drugom ljudskom biću. Jer ono što ima cijenu, može se zamijeniti bilo čime što mu je ekvivalentno; dok ono što je iznad svake cijene i što stoga ne dopušta nikakvu ekvivalentnost, ima dostojanstvo. Moralnost i humanost jedine nemaju cijenu.

Ti kantovski koncepti ponovno se pojavljuju u vrlo lijepom djelu F. Schillera *O ljupkosti i dostojanstvu: Vladavina nad instinktima pomoću moralne snage je sloboda duha i izraz slobode duha, a u svijetu feno-mena (u svakodnevici) naziva se dostojanstvo.*

Kažemo da je netko samosvojan kad je sposoban usmjeravati se prema vlastitom zakonu koji je čvrsto određen iznutra, a ne nametnut izvana. Sušinski, dostojanstvo racionalnog bića, kako nam govori Kant, jest čin poštovanja samo onog zakona koji smo istovremeno sami utvrdili i unutar sebe i kojeg se pridržavamo. Ali ta samosvojnost ljudskog bića traži da budemo svjesni da ovaj zakon nije oprečan univerzalnom zakonu jer bismo u suprotnom pali u separatizam, individualizam, u potragu za zakonima i načelima koji će biti u službi našeg interesa.

Da bismo mogli slobodno djelovati, prije svega moramo misliti svojom glavom i poštovati vlastite odluke, to je ono što se podrazumijeva pod slobodom duha. Poslušnost svojim slobodno odabranim mislima daje dostojanstvo ljudskom biću. Slobodna volja odnosi se na sposobnost koju svatko posjeduje, sposobnost da se samostalno odredimo, donoseći odluke i prakticirajući vjernost vlastitim principima.

MORALNI ŽIVOT I PRAKSA DOSTOJANSTVA

Kant pojašnjava da se moralnost ne smije miješati s moraliziranjem. Ne radi se o držanju prodiča drugima, niti o prozivanju drugih u ime neke dogme. Radi se o unutarnjem ponašanju koje nas tjera da nadilazimo naše vlastite interese kako bismo djelovali u službi univerzalnog i zajedničkog dobra ili interesa.

Kant kaže: *Radite tako da se vaš princip djelovanja može uspostaviti kao univerzalni zakon. Jer ono što je dobro za tebe, može biti dobro za cijeli ljudski rod.*⁵

Da bismo razvili moralan život, potrebna nam je moralna snaga, odnosno nastojanje da prevladamo prepreke koje nas sprečavaju da djelujemo u skladu s onim što mislimo.

Etika i moral su teorija i praksa filozofije na klasičan način koja ljudsko biće uzdiže prema njegovu dostojanstvu.

*Praktični aspekt filozofije jest omogućiti da izidu nutarnje vrijednosti koje svi posjedujemo. To donosi povjerenje u sebe i druge i, prije svega, neiscrpnu sposobnost rješavanja životnih poteškoća.*⁶

Traganje za dostojanstvom i njegovo prakticiranje pretvara ljudsko biće u idealista koji ima potrebu djelovati tako da promijeni i poboljša svijet i sebe.

Michel Lacroix podsjeća nas da *duša poprima boju misli koje ju obuzimaju (...); ako su naše misli okrenute prema idealu, duša se uzdiže (...); ako je, naprotiv, duša lišena idealja, ona osiromašuje.*⁷

Pokazalo se da su ideologije, stranke i režimi koji eksplicitno ili implicitno krše teorem dostojanstva pogubni za sebe i za druge.

Danas, više nego ikada, upravo je kriterij dostojanstva taj koji nam omogućuje da odlučimo o valjanosti idealja koji se mogu prihvati. Svaki prijedlog koji ne promiče unutarnje i vanjsko dostojanstvo čovjeka, u

UVJETI ZA DOSTOJANSTVO

Kao što smo vidjeli, koncept dostojanstva povezan je s nizom filozofskih načela ili ideja: s mudrošću koja nam omogućuje prevladavanje neznanja, slobodom duha koja nas vodi iz podložnosti, moralnom snagom koja nas oslobađa mehanicizma i inercije, i autonomijom koja nam omogućava manju ovisnost o situacijama i okolnostima.

Ta su načela usko povezana, međusobno se potiču i omogućuju stvaran filozofski koncept za unapređenje ljudskog bića i društva.

sebi već sadrži klicu antihumaniteta.

Može se reći da je zahtjev za dostojanstvom ljudskog bića temeljni ključ koji će nam omogućiti prihvatanje ili odbacivanje idealja ili načina života uspostavljenih ili predloženih u XXI. stoljeću. Dostojanstvo omogućuje prevladavanje straha od predanosti i straha od idealja. ━

Sa španjolskog preveo: Boris Kučalo

5 Nicola Abbagnano

6 Delia Steinberg Guzman, Godišnjak Nove Akropole 2007.

7 Michel Lacroix, *Avoir un idéal est-ce bien raisonnable?*. p. 127. Ed. Flammarion

RAFAELOVI CRTEŽI

Očima duše

Stela Zorić

Detalj studije *Glava i ruke dvaju apostola*, za koju se vjeruje da je nastala samo tjedan ili dva prije Rafaelove smrti 6. travnja 1520.

Rafael, jedan od trojice najglasovitijih umjetnika talijanske visoke renesanse, bio je iznimno plodonosan slikar. Iza sebe je ostavio stotinjak slika i velik broj crteža. Izdvaja se kao najveći majstor crteža u zapadnoj umjetnosti.

Rafael, pravim imenom Raffaello Sanzio, rodio se 1483. godine u Urbinnu. Njegov otac Giovanni bio je dvorski slikar i kipar te prvi učitelj svome sinu. Godine 1504. postao je učenik velikoga majstora Perugina koji je crtežima pridavao veliku važnost. Naime, u Peruginovoj je školi oduvijek bila prisutna oštra razlika između koncepcije i izvedbe slike. Još od romanike uvriježena slikarska praksa bila je da umjetnik detaljno isplanira konačni načrt prije primjene bilo kojeg pigmenta. Razvijanje koncepcije i izrada skica (crtež) bili su najvažniji dio stvaralačkog procesa. Ta metoda slikanja nazivala se *disegno*. Kasnijim razvojem umjetnosti došlo je do stava da je takva priprema umna

aktivnost, a realizacija (slikanje same slike) konkretni rad rukama. Crteži, kao jedini fizički tragovi tog mentalnog procesa, izgubili su na važnosti i nisu privlačili pozornost javnosti.

Nakon školovanja Rafael je godinama živio putujući po sjevernoj Italiji, a duže vrijeme proveo je u Firenci gdje je učio od starijih velikana Michelangela i Leonarda da Vincija. U Rim je došao 1508. godine i tada započinje njegovo najkreativnije razdoblje. Radio je u Vatikanu, postao štićenik pape Julija II. te su mu 1514. godine dodijelili titulu glavnog vatikanskog arhitekta, jednu od najviših pozicija koju je umjetnik tog vremena mogao doseći.

Rafaelov napredak bio je zapanjujuće brz, što potvrđuje njegov iznimno umjetnički dar. Uz malo maštete, promatranje Rafaelovih crteža otvara portal u njegovu radionicu u renesansnom Rimu, a sam stvaralački proces najbolje opisuje eminentna povjesničarka

Rafael je običavao raditi veliki broj skica prije izrade studije. Kad bi napravio skice, počeo bi prema njima raditi na glavnim crtama umjetničkog djela koje je imao na umu, sastavljujući dijelove iz pripremnih crteža. Takav način rada omogućavao mu je odabir različitih pozna i pojedinosti prije nego bi se odlučio za konačnu verziju.

umjetnosti Catherine Whistler u svom eseju *Rafaelove ruke* kao prisjećanje, promatranje, prizivanje mašte, gdje uz potpunu koordinaciju ruku i uma, materijali polako prelaze iz ideje u vidljive forme.

S ciljem približavanja Rafaelovog opusa široj publici, u muzeju Ashmolean u Oxfordu 2017. godine otvorena je izložba s preko sto dvadeset njegovih crteža. Bila je to jedinstvena prilika posjetiteljima da zavire u svijet talijanske renesanse i bolje se upoznaju s Rafaelovim životom i radom, od ranih dana umjetničke formacije u Urbini pa sve do zrelog razdoblja stvaranja u Rimu.

Većina crteža na izložbi, bilo da su biblijske ili mitske tematike, jasno pokazuju Rafaelovu nadahnutost antičkom umjetnošću. Na crtežu *Herkul se bori s lavom* Herkul je prikazan prema antičkom kanonu.

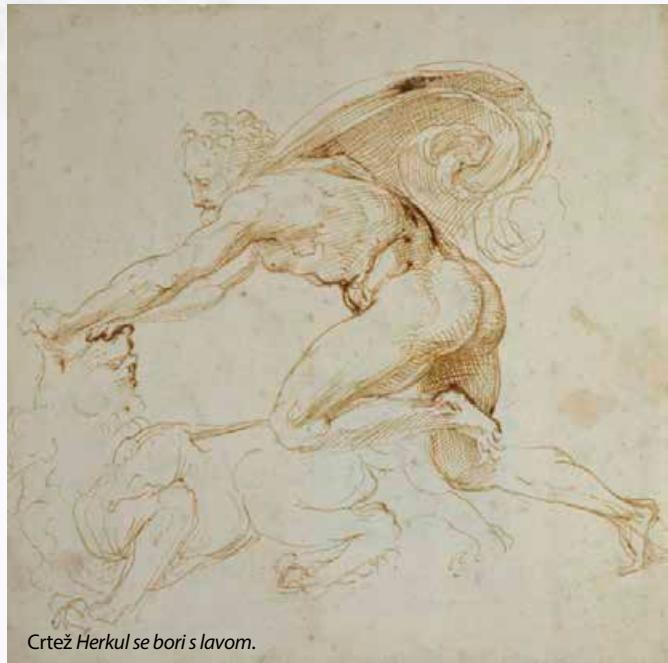
Portret muze, oko 1510-11.

Njegovo je tijelo u poziciji susrećemo kod grčkih skulptura, a njegov plastičnost u zamahu simbolizira pobjedu i moć. Tamnom tintom Rafael dodaje dramatične crte, kao što je lavlja čeljust, koje stvaraju kontrast plastičnosti. Pozadina je nacrtana lakim, skoro nevidljivim potezom olovke i ostavlja promatraču priliku da sam zamisli okruženje u kojem se Herkul nalazi i tako svojom imaginacijom dade posljednji pečat crtežu. Za razliku od Herkula koji je marsovski snažan i moćan, također mitološki inspiriran *Portret muze* delikatniji je crtež, pun elegancije i gracioznosti. Taj je portret poslužio kao priprema za slikanje freske Apolona kako stoluje na planini okružen s četiri muze, a koja se nalazi u Vatikanu.

SPREZATURRA

U Rafaelovim crtežima može se vidjeti jedna potpuno nova dimenzija njegova talenta – u slobodnoj formi crteža on daje mašti na volju i prikazuje odličan primjer takozvanog *sprezzatura* stila. *Sprezzatura* je "umjetnost jednostavnosti" u kojoj se teži tome da svaki pokret izgleda sasvim prirodno, bez namještanja. Čak i komplikirane stvari, koje je nemoguće napraviti bez prijašnjeg planiranja, moraju izgledati kao da su izvedene spontano. Rafael je taj stil preuzeo od svoga učitelja Perugina.

Crtež Herkul se bori s lavom.

Kao štićenik pape Julija II., Rafael je naslikao neke od slika koje su danas među najpoznatijim djelima Vatikanskog muzeja. Na skici za pripremu freske *Atenska škola*, komponira filozofe gotovo kao pjesme – oni poput pjevačkoga kora u nečujnom ritmu razgovaraju, raspravljaju, objašnjavaju... Poezija, pravda i teologija povezane su u harmoničnu simfoniju. Tom djelu, koje je jedno od njegovih najpoznatijih remek-djela, predvodila je najkompletnija studija u crvenoj kredi.

U XVI. stoljeću poznati povjesničar umjetnosti Giorgio Vasari napominjao je da je Rafael još za

Bogorodica s narom, oko 1504., Muzej Albertina, Beč.

života bio vrlo popularan u Rimu. Ta popularnost nije proizlazila samo iz njegova talenta nego i iz njegove ugodne osobnosti i uljudnosti. Rafaela su dirale ljudske sudbine, uvijek je bio spreman razgovarati i saslušati. Suosjećao je s ljudima oko sebe, bez obzira na njihov stalež i bogatstvo.

U crtežima je ta empatija još jasnije vidljiva zbog njihove ogoljenosti, jer bez boja, tonova i komplikiranih pozadina likovi prirodno dolaze u fokus. Jedan od najupečatljivijih crteža na izložbi svakako je *Glava i ruke dvaju apostola*, za koji se smatra da je nastao samo tjedan ili dva prije Rafaelove smrti. Crtež, tehnički ostvaren višesmernim sjenčanjem, majstorski

DISEGNO I COLORITO

Rafael i njegov učitelj Perugino te većina firentinskih majstora renesanse, bili su pobornici metode *disegno* kojom se prvo pažljivo razvijao koncept slike na temelju kojeg bi se radile skice. Skice su se crtale na papiru ili na pergamentu visoke kvalitete. Rafael je bio majstor više tehnika crtanja skica: s metalnim štapićima (olovke koje su umjesto grafta imale metal), s perom i tintom te s crnom i crvenom kredom. Tek na kraju bi se počelo slikati na platnu ili zidu (freske).

Rafaelovi venecijanski suvremenici, poput Tiziana, služili su se metodom *colorito* – izravno su crtali na platnu (ili zidu) te po potrebi mijenjali koncept slike tijekom rada i tako se više fokusirali na boje i egzaktne poteze kistom.

prikazuje proljeće i jesen ljudskog života u dva lika, dvojici apostola koji pokušavaju izlječiti dječaka i shvaćaju da to ne mogu sami bez pomoći Isusa Krista. Jedan apostol je mlad, pun života i energije, ali očito zabrinut, gotovo u grču. Drugi apostol je stariji, mudriji, smireniji, pun suosjećanja i razumijevanja. Kontrast se stvara prikazom njihovih ruku – jedan ima skupljene, zatvorene ruke, drugom su ruke otvorene. Rafael je prikazao kako iskustvo pomaže starijem apostolu da stojički, čak s dozom radosti, prihvati situaciju onakvom kakva jest, da shvati svoja ograničenja, ali da s ljubavlju i strpljenjem nastavi s liječenjem.

Rafael je preminuo 1520. godine, u 37. godini, na vrhuncu svog stvaralaštva. Njegova prerana smrt potresla je Rim i cijelu Italiju.

Vrhunski umjetnik, iznimno popularan, miljenik publike i pape, Rafael je za svoga kratkoga života ostvario vrhunska umjetnička djela. Međutim, gleda-

jući njegove crteže, na površinu izlazi Rafael koji je manje javna ličnost, a više čovjek, čovjek čiji crteži i slike sadrže suptilan prikaz ljubavi prema ljudskom rodu. U tim djelima uvijek je izravan, nježan i pun ljubavi koja je očita u svakoj liniji, u svakom pokretu likova, u svakoj bori nacrtanih lica, u pomno nacrtanoj kosi... Bez obzira na to crta li stare ili mlade, ratnike ili svećenike, muškarce ili žene, ljubav je tu, u svakome potezu.

Mnogi kasniji velikani zapadne umjetnosti, poput Rubensa, Rembrandta, Picassa i Ingres-a, uzimali su Rafaela kao uzor. Iako su to slikari raznih stilova, svi su oni prepoznali snagu u Rafaelovim djelima. Kao što su u renesansi Shakespeare i Cervantes bili majstori riječi i jezika, Rafael je majstor grafičke riječi i vizualnog jezika.

Kako je napredovao tijekom godina, sve je više upotrebljavao crvenu kredu, *sanguine*, kao izravni utjecaj Leonarda da Vinci-ja tijekom razdoblja koje je proveo usvajajući umjetničke tradicije Firence. Za razliku od crne krede, crvena je omogućavala stvaranje mnogo složenijeg i preciznijeg umjetničkog djela, posebno u većim i složenijim radovima.

Atenska škola, detalj.

Glava mladog apostola. Crtež nacrtan crnim ugljenom oko 1519-20. godine kao skica za Rafaelovu posljednju sliku *Izusovo preobraženje*.

Ono što njegove crteže posebno izdvaja jest jasnoća, uravnoteženost kompozicije i produhovljenošć izraza likova smirene ljepote. U Rafaelovim crtežima dolazi do punog izražaja duh visoke renesanse sa smislom za sklad te općinjenost klasičnom harmonijom i idealnom ljepotom. ☩

KHALIL GIBRAN

Prorok

Khalil Gibran je libanonsko-američki pjesnik i slikar, izuzetnog senzibiliteta i nadarenosti. U svome životu (1883. - 1931.) imao je prilike dobro upoznati i Istok i Zapad; proživio je mnoge osobne tragedije i gubitke, ali i ostvario divna prijateljstva i velike ljubavi.

Rodio se u sjevernom Libanonu, u kraju punom veličanstvenih cedrova. Kada je imao samo dvanaest godina, s majkom, dvije sestre i polubratom emigrira u Ameriku iz ekonomskih razloga. Nakon dvije godine ponovno se vraća u Bejrut u gimnaziju, nakon koje upisuje medicinu. Iz Bejruta preko Grčke, Italije i Španjolske odlazi u Pariz (1901. - 1903.) gdje izlaže svoje crteže, koje čak zapaža i Auguste Rodin. Naime, Gibran je sam ilustrirao svoje knjige poput velikog engleskog pjesnika Williama Blakea, pa su ga s njime i uspoređivali.

Iz Europe opet odlazi u SAD, gdje mu je u kratkom roku tuberkuloza poharala gotovo čitavu obitelj, umiru mu sestra, polubrat i na kraju majka. Utjehu pronalazi u proučavanju svetih spisa svih tradicija (*Biblije*, spisa o Zaratuštri i Buddhi) te tekstova filozofa, književnika i političara (Voltairea, Rousseaua, Nietzschea, Jeffersona, Emersona i Lincoln-a). Najviše ga je zanimala kršćanska i islamska filozofija i teologija koje su ga oblikovale i imale snažan utjecaj na njegov

rad (spisi sv. Augustina, Avicene, Averroesa, Gazi-lja...). Pisao je na arapskom i engleskom jeziku.

Prva djela objavljena na arapskom jeziku su zbirke pripovijedaka *Nevjeste polja* i *Pobunjeni duhovi*, zatim jedini roman *Slomljena krila*, zbirke lirske zapisa *Suza i osmijeh* i *Oluje* te jedna duža poema *Procesije*.

Prva knjiga na engleskom (*Luđak*) objavljena je 1918. godine, a 1923. izlazi *Prorok* potom *Isus, sin čovječji* i *Bogovi zemlje*. Posthumno su objavljeni *Latalica* i *Prorokov vrt*.

Umro je u 48. godini u New Yorku 1931., a njegovi posmrtni ostaci prevezeni su brodom u rodni Libanon i pokopani uz velike počasti.

Khalil Gibran izuzetan je bljesak ne samo u arapskoj nego i u svjetskoj književnosti. U pisanju se služio živopisnim pjesničkim izrazima, ali i svakidašnjim govorom naroda i zato je bio prihvaćen od svih društvenih staleža od Bliskog Istoka, preko Europe do Amerike, gdje je i najviše boravio.

Ozbiljno je promišljao o životu čovjeka u društvu, isticao prolaznost vanjskih pojava te ukazivao na potrebu vraćanja unutarnjim trajnim vrijednostima.

Njegovo najpoznatije, najznačajnije i najprevode-nije djelo *Prorok* donijelo mu je svjetsku slavu.

To je poema o čovjeku koji se, nakon povratka iz preporodne samoće – kakvu su iskusili Buddha, Krist

i Muhamed – i prije negoli nestane iza obzora ovoga svijeta, obraća onima među kojima je živio i koji ga prepoznaju tek u trenutku kad ga gube, kao nedostatak sebe samih, pa dakle i kao mogućnost i nadu sebe samih.

Tako je *Proroka* opisao Marko Grčić, naš novinar, književnik i prevoditelj.

Almustafa, izabrani i ljubljeni, prorok, nakon dvaest godina provedenih u osami, gdje je duboko zaronio u svoju nutrinu, čeka brod kako bi se vratio na rodni otok, a prije konačnog odlaska odgovara na različita bitna pitanja svojih dotadašnjih sugrađana, koja ujedno zaokupljaju ljude u svim razdobljima i svim vremenima.

Evo nekih pitanja i odgovora.

Tada reče učitelj: Govori nam o *Poučavanju*.

A on reče:

Nitko vam ne može otkriti ništa osim onoga što je već ležalo, poluuusnulo, u počecima vašega znanja.
Učitelj koji se šeće u sjeni hrama, među učenicima, ne daje od svoje mudrosti, nego od svoje vjere i svoje ljubavi.
Ako je doista mudar, ne nudi vam da uđete u kuću njegove mudrosti, nego vas radije vodi do praga vašega duha.
Zyjezdar vam može govoriti o svojem poimanju svemira, ali vam on ne može dati svojega poimanja.
Glazbenik vam može pjevati o ritmu koji je u cijelome svemiru, ali vam ne može dati uho koje hvata ritam, ni glas koji ga odražava.
A onaj koji je upućen u znanost o brojevima može govoriti o područjima težine i mjere,

ali vas ne može odvesti onamo.

Jer viđenje jednog čovjeka ne posuđuje svoja krila drugome čovjeku.

I kao što svaki od vas sam stoji u Božjem znanju, tako mora svaki od vas biti sam u svojem poznavanju Boga i u svojem poimanju zemlje.

I jedan čovjek reče: Govori nam o *Samospoznavi*.

A on odvrati govoreći:

Vaša srca znaju u tišini tajne dana i noći.

Ali, vaše uši žedaju za glasom o znanju vašega srca.

Željeli biste saznati u riječima

ono što ste oduvijek znali u misli.

Željeli biste prstima opipati golo tijelo svojih snova.

I dobro je što je tako.

A blago vaših bezdanih dubina otkrilo bi se vašim očima.

Ali, neka ne bude tezulje da izmjeri vaše neznano blago;

I ne tražite dubine svojega znanja sa štapom

ili dubinomjerom.

Jer, jastvo je bezdano i neizmjerno more.

•••

Ne recite : "Našao sam istinu", nego radije:

"Našao sam jednu istinu."

Ne recite: "Našao sam put duše."

Recite radije: "Sreo sam dušu koja ide svojim putem."

Jer, duša kroči svim putovima.

Duša ne ide po koncu niti raste poput trske.

Duša se otvara kao lotos s bezbroj latica.

Sedam ukora

Ukorih srce svoje sedam puta!
Prvi put: kad se kušah dočepati
visokoga položaja izrabljujući slabije.
Drugi put: kad se pretvarah da sam hrom
pred onima koji bijahu obogaljeni.
Treći put: nakon što mi bijaše dano da biram,
radije izabrah lagano nego teško.
Četvrti put: kad sam, pogriješivši,
tješio sam sebe pogreškama drugih.
Peti put: kad bijah poslušan iz straha
tvrdeći onda da sam jak u strpljenju.
Šesti put: kad odizah halju
da bih izbjegao glib života.
Sedmi put: kad pjevh hvalospjeve Bogu
i mišljah da je pjevanje vrlina.

Pegršt pjeska sa žala

Kad povjeriš svoju nevolju susjedu,
daruješ mu dio svojega srca.
Ako je u njega velika duša, zahvaljuje ti;
a ako je malena, omalovažava te.

Napredak nije puko popravljanje prošlosti;
To je neprekidno gibanje prema budućnosti.

...
Umjetnost je korak od vidljivoga, poznatoga,
do nepoznatoga.

...
Klonim se ljudi koji misle da je drskost
hrabrost, a nježnost kukavnost.
A klonim se i onih koji misle da je brbljanje
mudrost, a šutnja neznanje.
Oni vele meni: Ako vidiš roba gdje spava,
Ne budi ga
jer, možda, sanja o slobodi.
Ja velim njima: Ako vidite roba gdje spava,
probudite ga i objasnite mu slobodu.
Osporavanje je niži stupanj umnosti.
Hrabrost je vulkan;
sjeme neodlučnosti
ne klija u njegovu krateru.

Učenje hrani sjeme, ali ti ono samo ne daje
nikakva sjemena.

Služim se mržnjom kao oružjem da bih se
branio; da sam jak,
nikad mi ne bi trebalo takva oružja.

Među ljudima ima ubojica koji nikad
nisu ubili,
lupeža koji nikad nisu ukrali
i lažljivaca koji govore suštu istinu.

Očuvaj me od mudrosti koja ne plače,
filozofije koja se ne smije
i veličine koja se ne klanja pred djecom.

O veliko umno Biće! Ti koje si skriveno
i koje postojiš u svemiru i za njega,
možeš me čuti jer si u meni i vidjeti
me jer sve vidiš;
molim te, posij u moju dušu sjeme svoje mudrosti
da izraste kao mladica u tvojoj šumi
i da urodi tvojim plodom. Amen. ☩

Preuzeto iz knjige: Halil Džubran. Prorok i Prorokov vrt. Zagreb, 1990.

Priredila: Lovorka Cvitić

ZAPIS IZ OINOANDE

Uantičkom gradu Oinoandi u maloazijskoj pokrajini Likiji, na jugozapadu današnje Turške, krajem XIX. stoljeća otkriveni su veliki kameni blokovi sa zapisom uklesanim grčkim pismom.

Arheološkim lokalitetom i zapisima te njihovim prijevodom najviše se bavio profesor Martin Ferguson Smith s britanskog sveučilišta Durham, koji je rezultate svog četrdesetogodišnjeg rada, od 1968. godine, objavio u tri knjige i šezdesetak članaka, a istraživanje nastavlja Njemački arheološki institut (DAI).

Otkriveno je da su razbacani blokovi bili fragmenti trijema koji je u II. stoljeću podigao, kao što stoji u zapisu, Diogen iz Oinoande. Zapis je bio uklesan na zidu trijema ukupne dužine oko 80 metara, visine preko 2,30 metara te je proglašen najvećim zidnim zapisom antičkog svijeta. Trijem je urušen zbog niza potresa, a kamen je djelomično iskorišten u građevinske svrhe. Do sada je otkriveno oko 250 fragmenata, što je najvjerojatnije oko četvrtine cijelog zida, a oni sadrže rasprave o fizici, etici i starosti, Diogenova pisma prijateljima, Epikurovo pismo majci, epikurejske izreke koje predstavljaju važan izvor za rekonstrukciju učenja filozofa Epikura koji je živio pet stoljeća prije Diogena.

O Diogenu iz Oinoande danas ne znamo gotovo ništa, osim da je

očito bio utjecajan te nadahnut epikurejskim učenjem. Diogen tako navodi da je mir i sreću ostvario primjenom epikurejskog učenja, a ispisanim trijemom želio je omogućiti i svojim sugrađanima mjesto za učenje i nadahnuće, o čemu govori dio zapisa:

Postoje mnogi koji se bave filozofijom zbog novca i slave, s ciljem da ih pribave od privatnih osoba ili od kraljeva, smatrajući da je filozofija neki velik i dragocjen posjed.

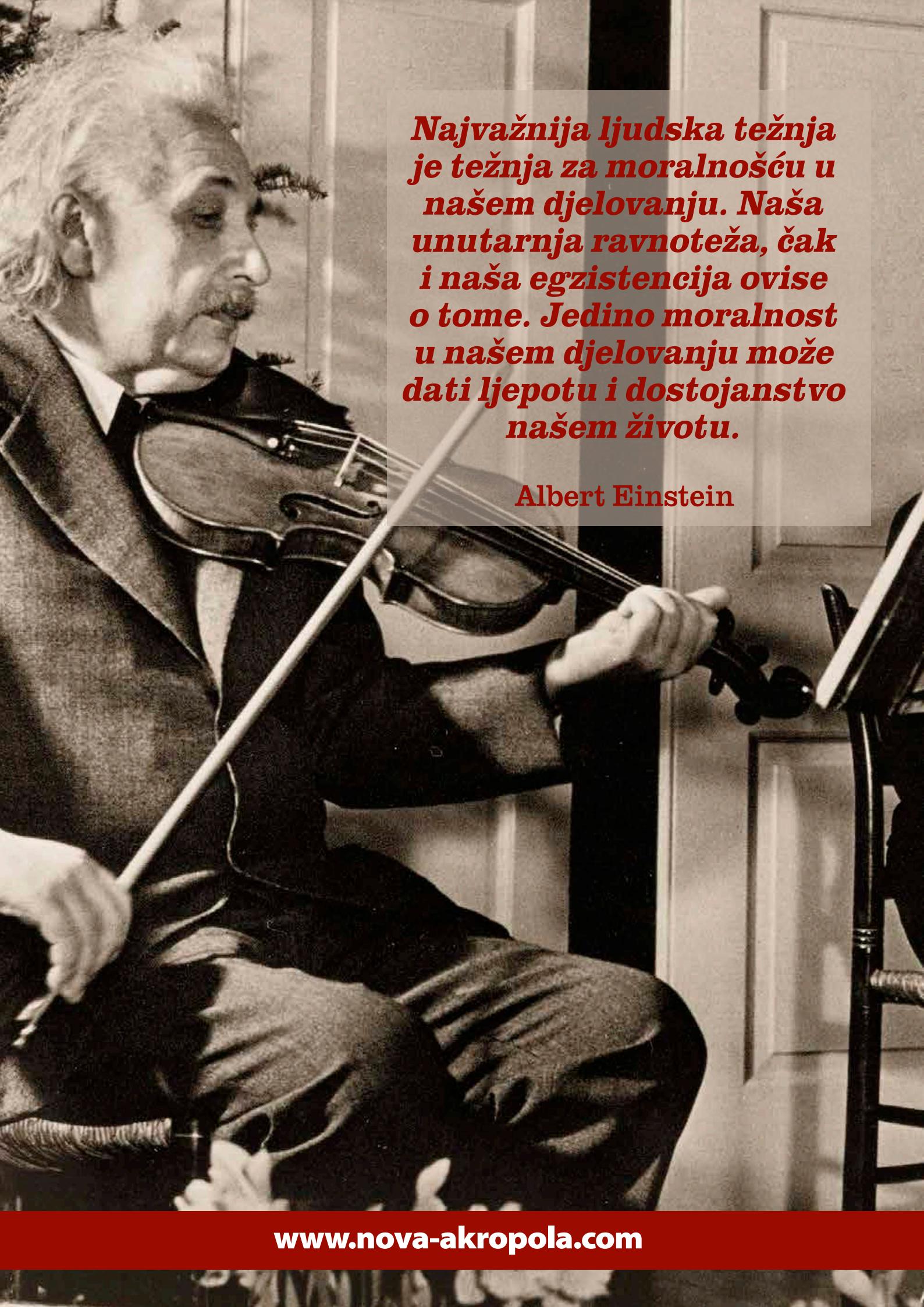
Ali, ništa od svega navedenog nije cilj, već je to uživanje u sreći kroz ispunjenje svrhe koju je postavila priroda.

Sreću ne može osigurati ni bogatstvo, ni politička slava, ni kraljevska služba, ni luksuzan život i raskošne zabave, ni ljubavni užici, kao ni bilo što drugo, dok je sama filozofija može osigurati, a kako – mi ćemo to ovdje objasniti razlažući cijelu problematiku pred vama. Zato sam i dao uklesati ovo učenje na zid, zbog vas, građani, kako bi bilo dostupno svima vama bez izravne usmene pouke. ☺

Priredila: Marica Borović

<https://www.youtube.com/watch?v=irornIAQzQY>

**Najvažnija ljudska težnja
je težnja za moralnošću u
našem djelovanju. Naša
unutarnja ravnoteža, čak
i naša egzistencija ovise
o tome. Jedino moralnost
u našem djelovanju može
dati ljepotu i dostojanstvo
našem životu.**

Albert Einstein